

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра спортивного туризму

**Кухтій А.О.
Лабарткава К.В.**

ЛЕКЦІЯ № 2

**Нормативно-правова база та кадрове забезпечення
краєзнавчо- туристської роботи**

з навчальної дисципліни
„Організація краєзнавчо-туристичної роботи ”
для студентів спеціальності 073 „Менеджмент”

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
на засіданні кафедри спортивного
туризму
„” _____ 202_ р. протокол № __
Зав.кафедри _____ Кухтій А.О.

Лекція 2. Нормативно - правова база та кадрове забезпечення краєзнавчо-туристської роботи

План

1. Класифікація туристських організацій.
2. Структура організації туризму у Львівській області.
3. Нормативно-правова база України.
4. Кадрове забезпечення.

1. Класифікація туристських організацій

Міжнародний туризм налічує приблизно 300 організацій. Їх можна класифікувати за такими ознаками:

- *національно-територіальна*: міжнародні, регіональні та національні організації. Їх діяльність має відповідно *всесвітній, регіональний та національний* характер;
- *загально-державна*: урядові, громадські та приватні;
- *за видом діяльності*: регулюючі, проектні організації, ринкові агенти, консультанти, професійні асоціації та ін.
- *за сферою діяльності*: транспортні (авіаційні, автобусні, автомобільні та ін.), туристські агенти, туроператори.

Постійне розширення міжнародного туристського обміну зумовило необхідність його міжнародно-правової регламентації: розробки різноманітних правових інститутів і утворення спеціалізованих міжнародних туристських організацій.

Серед найбільш розповсюджених у світі є:

1. Всесвітня туристська організація (ВТО) при ООН. На сьогоднішній день сама відома організація, яка визнана у туристському світі. Була утворена 2.01. 1975 року. Її дійсними членами є більше ніж 105 держав, а також більше ніж 150 членів, котрі приєдналися (туристські організації, авіакомпанії, міжнародні організації та ін.).

Статут ВТО прийнятий 27.09.75 р. Починаючи з 1980 р. ця дата відмічається як Всесвітній день туризму. Кожен рік цей день проводиться під

певним девізом. Кожні 4 роки ВТО скликає сесії Генеральної асамблеї, між якими працює виконком Генеральної асамблеї ВТО. Штаб-квартира знаходиться в Мадриді (Іспанія).

ВТО ставить перед собою **такі завдання:**

- прискорювати і розширяти сприяння туризму для миру, взаєморозуміння, здоров'я і процвітання людей у всьому світі;
- допомагати людям мати доступ до освіти і культури під час подорожей;
- покращувати стандарти проживання і перебування в менш розвинутих районах світу за допомогою забезпечення необхідною матеріально-технічною базою для іноземного туризму, розвитку транспортних шляхів та ін.
- розширювати можливості країн, які приймають туристів і тим самим вносити вклад в їх економіку;
- виступати в ролі міжнародного агентства з координації і співробітництву між країнами;
- встановлювати постійний взаємозв'язок між різними об'єднаннями туроператорів;
- визначати теми пленумів і засідань; Так як одне із завдань – дослідження, яке включає вивчення статистики з міжнародного туризму, запровадження нових методів вимірювання, прогнозування, здійснення маркетингу;
- розробляти міжнародні документи (акти), нові стандартні вимоги до паспортів, віз та ін. і слідкувати за їх виконанням.

ВТО є основним представником туризму в ООН і діє як самий авторитетний орган у світовому туризмі.

2. Міжнародна асоціація повітряного транспорту. Заснована у 1919 р. і реорганізована після 1945 року. Всесвітня організація для всіх міжнародних авіаперевізників. Головне завдання – впорядкування міжнародного комерційного авіаційного зв'язку, введення єдиних для всіх членів правил і процедур, встановлення узгоджених тарифів на пасажирські авіаперевезення на міжнародних маршрутах.

Членами є 259 авіакомпаній, які здійснюють міжнародні перевезення. Для того, щоб стати членом авіакомпаніям треба мати державний сертифікат, який підтверджує регулярність перевезень.

Туристські агентства беруть участь в діяльності цієї організації через її спеціальне відділення – Міжнародну організацію агентів авіакомпаній. Кожному турагенту, який пройшов акредитацію дають номер, який є візитною карткою при здійсненні розрахунків з авіакомпанією та ін.

Серед регіональних організацій слід зазначити:

- **Організацію економічного співробітництва і розвитку (1960)** – сприяє розвитку туризму.
- **Азіатсько-Тихоокеанська туристська організація (1951)** – розвиток туризму в цьому регіоні.

Міжнародні туристські організації, які розвивають оздоровчий туризм в

Європейському регіоні:

- Європейська асоціація пішохідного туризму (ЕРА);
- Європейська асоціація рекреації та туризму (ЕЛРА);
- Європейський інститут вивчення та досліджень у галузі туризму (НЕРЕТ);
- Організація туризму з метою відпочинку (ОТЕЛ);
- Європейський союз працівників туризму (ЕУТО) та ін.

Аналогічні туристські організації функціонують в інших регіонах світу.

Що стосується національних організацій, то розглянемо їх на прикладі нашої держави.

Система управління туризмом в Україні включає державні та громадські організації. Наведемо стисло інформацію про діяльність деяких з них.

Комітет Верховної Ради з питань молоді, спорту і туризму. Влітку 1997 році, відповідно до Конституції України, постійні комісії Верховної Ради України перетворено у комітети. На сьогодні до складу комітету Верховної Ради України входить 8 народних депутатів України.

Основними завданнями комітету є:

1. Проведення в життя законів України з питань туризму, рішень

Верховної Ради та Президії, а також власних рекомендацій;

2. Підготовка проектів законів, висновків до законопроектів з питань туризму;

3. Сприяння державним органам і організаціям у вирішенні питань, що належать до компетенції Комітету;

4. Контроль за діяльністю Міністерств, державних комітетів і відомств України, державних органів на місцях, підприємств, установ і організацій щодо виконання законів та інших нормативних актів Верховної Ради України, які належать до компетенції Комітету.

Державний Комітет України з туризму (голова – В.І. Цибух) – центральний орган державної виконавчої влади. Він визначає державну політику в галузі туризму, збирає статистичну інформацію, впроваджує маркетинг на внутрішньому та міжнародному ринках туризму.

При Держкомітеті України з туризму працює рада представників суб'єктів туристської діяльності, яка є дорадчим органом.

Для координації діяльності міністерств і відомств України в галузі туризму створюється Національна рада по туризму, яка є позавідомчим колегіальним органом. Затверджується Кабінетом Міністрів України.

За управління українськими природними територіями і заповідниками відповідає велика кількість міністерств і національних організацій: Міністерство сільського господарства, Національна Академія наук, Міністерство освіти і науки. Українські національні парки управляються Міністерством охорони навколишнього середовища та ядерної безпеки (Мінекобезпеки).

У цілому з перелічених організацій найбільш істотний внесок у розвиток туризму робить Мінекобезпеки. Саме воно розробляє концептуальні основи законодавства щодо навколишнього середовища в Україні.

Асоціація комерційних туристських організацій була сформована з метою підтримки інтересів комерційного туризму (вивчення потреб, використання засобів масової інформації, маркетингова діяльність тощо). Членами асоціації є 157 фірм.

Асоціація сільського туризму займається просуванням і рекламою усіх форм сільського туризму, включаючи фермерський туризм. Вона підкреслює важливість залучення сільської спільноти до цієї діяльності, враховуючи високий рівень безробіття в селах і, відповідно до традицій та досвіду, який є у мешканців сільських районів Карпат, щодо надання житла відпочиваючим та туристам.

Контрольно-рятувальна служба – є відповідальною за проведення рятувальних дій на всій території України. Її представництва працюють у чотирьох карпатських областях, а також є осередки у Ворохті, Яремчі, Сколе. Зазначені організації забезпечують інформацією та підтримкою туристів, які подорожують. Раніше рятувальна служба фінансувалася урядом і була добре споряджена (гелікоптери, радіо та медичне устаткування). На даний час все це майже відсутнє. Керівництво служби вважає, що вона повинна бути незалежною організацією, а її послуги мають використовувати та оплачувати турбази, національні парки та ін.

Для координації діяльності міністерств, відомств інших організацій України, що працюють у галузі туризму, створено Національну раду з туризму, яка є позавідомчим колегіальним органом.

У 1998 році створено громадську організацію **Туристську Асоціацію України**, яка приймає участь у вирішенні спільних дій щодо розвитку туризму, поліпшення обслуговування туристів, захист інтересів своїх членів.

2. Структура організації туризму у Львівській області.

На обласному рівні Держкомтуризм підтримує своє представництво через власні туристські агентства (бюро). Завдяки тенденції до децентралізації, агентства сьогодні мають незалежність і відповідальні за розвиток і продаж своїх послуг. Якщо немає відділу з туризму облдержадміністрації – агентства відповідають за надання ліцензій на здійснення діяльності в галузі туризму.

Місцевими органами виконавчої влади в галузі туризму є відповідні структурні підрозділи в складі державної виконавчої влади в Автономній Республіці Крим, областях, містах Київ та Севастополі, які підпорядковуються

цим органам влади та Держкомітету з туризму.

У районах та містах обласного значення є також відповідні структурні підрозділи місцевого рівня.

У Львівській області підтримку розвитку туризму забезпечує **Головне управління молодіжної політики, спорту та туризму**, у складі якого знаходиться управління туризму та курортів.

У Львівській облдержадміністрації також працює **відділ економіки природокористування, туризму і рекреації**.

Все більшу роль у розвитку туризму відіграють громадські організації. Також добре відомими на Львівщині є:

- **Львівське представництво Туристської Асоціації України;**
- **Західноукраїнська Туристська Асоціація (ЗУТА)**, яка успішно вирішує питання реклами своїх членів через виставкову діяльність;
- **Львівська Асоціація Туристських Організацій (ЛАТО);**
- **Львівська Асоціація Розвитку Туризму (ЛАРТ)**. При ній діє Туристсько- інформаційний центр, який активно пропагує туристам послуги членів даної Асоціації;
- **Львівський обласний центр сприяння розвитку сільського зеленого туризму**. Метою даного центру є захист інтересів господарів агроосель, популяризація відпочинку на селі.

На регіональному рівні (Карпатський регіон) також створено ряд громадських об'єднань, у яких активну участь беруть туристські організації Львівщини:

- **Рада з туризму Карпатського регіону (4 області)** з метою сприяння розвитку туризму КР, просування на ринок нових туристських продуктів, маркетингова діяльність;
- **Асоціація готелів та туристських підприємств Карпатського регіону;**
- **Асоціація музеїв та художніх галерей Карпатського регіону;**
- **Асоціація журналістів та письменників.**

Вагомий внесок у розвиток і проведення краєзнавчо-туристської роботи,

особливо серед молоді та дітей, здійснюють громадські організації “Клуб велотуристів друзів природи “Рух”, “Карпатська школа”, “Пласт”, Дитячий Альпійський Рух.

3. Нормативно-правова база краєзнавчо-туристської діяльності

Вся нормативно-правова база України повинна відповідати і не суперечити міжнародним документам. Тому основні з них розглянемо.

Загальна Декларація прав людини, яка прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році. У стаття 24 записано:”...кожна людина має право на відпочинок і вільний час, включаючи розумне обмеження робочого часу і оплачувальні відпустки кожного року”.

Манільська декларація зі світового туризму. Прийнята на Всесвітній конференції з туризму, що проходила у **1980 році** в Манілі (Філіпіни). У ній відображено основні моменти науково-технічного співробітництва в області туризму, відображені питання відповідальності держав за розвиток туризму, регулювання питань попиту та пропозицій, підготовка кадрів для індустрії туризму.

“Хартія туризму” – схвалена в **1985 році** на VI сесії Генеральної асамблеї Всесвітньої туристської організації (ВТО).

Зокрема, у “Хартії туризму” проголошено право кожної людини на відпочинок та дозвілля, що передбачає вільне, без обмежень пересування, окрім забороненого законом. Таке право визнається у всьому світі.

У Хартії наведено напрями діяльності держав для гармонійного розвитку внутрішнього та міжнародного туризму. Окремим розділом Хартії є **“Кодекс туриста”**, у якому зазначені права та обов’язки туриста.

Програма “Порядок денний на 21-ше сторіччя” (700 стор.) прийнята за загальною згодою представників 179 держав на Конференції ООН у 1992 році в м. Ріо-де-Жанейро. Ця програма всесвітнього співробітництва спрямована на досягнення тривалого розвитку людства і біосфери. Її мета – досягнення високої якості навколишнього середовища і здорової економіки для всіх народів світу.

Конвенція з охорони біорізноманітності. Цей документ ухвалений у 1992 році світовими вченими та спеціальними службами ООН. Він передбачає розробку і проведення національних і міжнародних робіт з раціонального використання і збереження природних ресурсів. Конвенція визначила основні причини зменшення біологічної різноманітності:

- Збільшення чисельності населення Землі – проблеми проживання і харчування, забираються землі для с/г;
- негативний вплив міжнародної торгівлі;
- нерозуміння значення біологічної різноманітності.

Велика робота по координації правового простору у сфері туризму і дотичних до нього ведеться в регіоні держав СНД. Асамблея СНД (штаб-квартира у Санкт-Петербурзі) формує і видає модельні закони і рекомендовані законодавчі акти для формування єдиного правового простору в країнах СНД. Вводяться єдині стандарти на туристські послуги.

Тепер стосовно нашої держави. Україна підписала двосторонні міжурядові угоди про розвиток туризму та співробітництво в галузях торгівлі, науки і технологій, культури, освіти та захисту навколишнього середовища більш ніж з тридцятьма країнами світу. Україна ратифікувала 22 багатосторонні угоди для регулювання питань, пов'язаних із розвитком туризму. Головна мета всіх цих угод – узгодження української національної законодавчої системи з міжнародними стандартами.

Основою законодавчої бази розвитку туризму в Україні є Закон “Про туризм” (15 вересня 1995 року). Складається з 10 розділів.

У 1 розділі “Загальні положення” даються основні визначення термінів, основні з яких ми записали на 1 лекції.

У 2 розділі “Державна політика та державне регулювання в галузі туризму”

зазначено основні напрями державної політики України, серед яких:

- залучення громадян до раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, ознайомлення з історико-культурною спадщиною, природним середовищем, організація оздоровлення населення;

- забезпечення раціонального використання та збереження туристських ресурсів, становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, створення ефективної системи туристської діяльності для забезпечення потреб внутрішнього та іноземного туризму;

- організація та розвиток системи наукового забезпечення галузі туризму, підготовки перепідготовки та підвищення кваліфікації туристських кадрів.

У 3 розділі “Організація економічної діяльності та фінансування галузі туризму” зазначено *основні завдання економічної діяльності суб’єктів турдіяльності:*

- створення туристського продукту,
- формування ринку туристських послуг,
- вдосконалення інфраструктури туризму,
- надання туристських послуг,
- розвиток внутрішнього та іноземного туризму. Туристська діяльність здійснюється за рахунок:

- власних фінансових ресурсів суб’єктів турдіяльності
- грошових внесків громадян та юридичних осіб;
- благодійних внески, пожертв підприємств і установ;
- позабюджетних фондів;
- коштів Фонду розвитку туризму України, що формуються за рахунок відрахувань суб’єктів турдіяльності незалежно від форм власності;
- надходжень від туристських лотерей;
- інших джерел, які незаборонені законодавством України.

4 розділ закону “Організація та надання туристських послуг” визначає підстави для початку та припинення діяльності, пов’язаної з організацією та наданням туристських послуг. Про них будемо говорити дещо пізніше.

5 розділ “Порядок укладання договорів суб’єктами туристської діяльності. Їх права та обов’язки”. Більш детально на наступних лекціях.

У 6 розділі “Права та обов’язки туристів” зазначено права та обов’язки туристів. Тобто право:

- отримувати комплекс туристських послуг передбачених договором.
- на особисту безпеку, захист життя, здоров'я, прав споживача
- надання відповідної медичної допомоги;
- на відшкодування матеріальних і моральних збитків у разі невиконання умов договору;
- розірвати договір (контракт), якщо збільшення загальної вартості туру (послуги) перевищує 5% обумовленої раніше;
- на повну інформацію про закони даної країни, звичаї місцевого населення, краєзнавчо-туристські ресурси та ін.

Відповідно турист зобов'язаний:

- дотримувати всі умови і правила передбачені договором
- поважати устрій, традиції, релігійні вірування країни перебування;
- вимоги щодо збереження краєзнавчо-туристських ресурсів.

7 розділ обумовлює безпеку туристів.

8 розділ висвітлює питання кадрового і наукового забезпечення туризму.

Держкомтуризм і Міносвіти формують мережу навчальних закладів різного рівня акредитації для підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для підприємств туристської індустрії, бере участь у створенні навчальних програм і планів навчання у закладах освіти. Введення туризму в програми навчання молоді є важливим елементом її освіти і виховання.

9 і 10 розділи висвітлюють відповідно міжнародне співробітництво в галузі туризму та відповідальність за порушення закону

Окрім вищезазначеного закону існують й інші закони та нормативних акти, які складають законодавчу базу розвитку туризму. Ось деякі із них:

Держкомтуризм втілює **“Національну програму розвитку туризму до 2005 року”**, яка передбачає:

- створення національної корпорації з туризму з метою об'єднання всіх туристських підприємств;
- створення стандартів для туристської галузі із залученням екологічних стандартів;
- установлення загальних підходів до використання національних

заповідних територій для туристської діяльності;

- визначення ступеня відповідальності місцевої влади за розвиток туризму;
- програму забезпечення безпеки туризму;
- допомогу в запровадженні малого та середнього бізнесу.

“Конституція України” (28 червня 1996 року), де визначено право кожного на відпочинок;

“Основи законодавства України про охорону здоров’я” (ст. 32; 19 листопада 1992 року);

- Закон України **“Про фізичну культуру і спорт”** (ст. 10, 32; 24 грудня 1993 року);
- **Земельний кодекс України** (25 жовтня 1995 року);

У розділі II **“Землі України”** визначено склад та цільове призначення земель України.

Закон України **“Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді України”** (ст. 11, 12; 5 лютого 1993 року);

- Закон **“Про охорону навколишнього середовища”** (25 червня 1991 року);
- **Лісовий кодекс України** (21 січня 1994 року);
- Закон **“Про природно-заповідний фонд України”** (16 червня 1992 року);
- **“Правила проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України”** (1999р.) – затверджено Міністерством освіти та науки України.

“Правила проведення спортивних походів”

4. Кадрове забезпечення туристської сфери

Ефективне функціонування краєзнавчо-туристської сфери не можливе без її якісного кадрового забезпечення. У туристській сфері України працюють фахівці різноманітних професій, які забезпечують розвиток туристської

індустрії, виконуючи управлінські, економічні й технологічні функції та обов'язки. В Україні функціонують декілька десятків ВЗО, які готують менеджерів для економічної діяльності в сфері туризму.

Зосередимо увагу на розгляді чотирьох основних спеціальностей, які найближчі до змісту навчання у фізкультурних вузах та достатньо розповсюджені:

- **менеджер туризму**, що забезпечує розробку турів та організацію туристського обслуговування на туристських маршрутах;

- **економіст** (фінансовий менеджер), що забезпечує бізнес-планування та організацію комерційної діяльності туристських підприємств та фірм;

- **аніматор** – фахівець з організації туристської діяльності в туристських групах. Поняття “анімація” є відносно новим для масового туризму й може бути визначено як організація розваг та рухливого проведення дозвілля туристами. Вимоги до рівня освіти спеціаліста - аніматора включають знання в галузі психології, музичного мистецтва, живопису, індустрії розваг, іноземних мов. Аніматори повинні володіти прийомами надання першої медичної допомоги, вміти проводити заняття з гімнастики, аеробіки, володіти знаннями про вікові особливості груп туристів, бути зв'язуючою ланкою між керівництвом готелів, баз і туристами.

- **спеціаліст з туризму** – відповідає за розробку та реалізацію спеціальних рухових режимів, орієнтованих на профілактику та усунення психічних і фізичних перенапруг, соціально-культурне, моральне, екологічне та фізичне виховання особистості.

У практиці сучасної туристської освіти України здійснюється підготовка спеціалістів переважно перших двох професій у рамках спеціальностей “Менеджмент” та “Економіка”.

Рекомендована література:

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм. – Санкт Петербург: Издательский торговый дом «Герда», 1999. – С. 125-147.
2. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник. – Москва: Финансы и

статистика, 2000. – С. 9-61.

3. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму: Навчальний посібник / Жданова О.М., Тучак А.М., Поляковський В.І., Котова І.В. – Луцьк: Редакційно-видавничий відділ “Вежа” Державного університету імені Лесі Українки, 2000. – С. 175-188.

4. Тімець О.Б. Краєзнавство і туризм. – К.: Знання, 1999. – 120 с.

5. Уваров В.Д., Борисов К.Г. Международные туристические организации: Справочник. – Москва: Международные отношения, 1990. – 288 с.

Допоміжна:

1. Грибовська І. Б. Особливості підготовки фахівців для сфери туризму (на прикладі Львівського державного інституту фізичної культури) / І. Б. Грибовська, А. О. Кухтій // Розвиток туристичної індустрії в Україні : реалії та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2004. – С. 38–41.
2. Данилевич М. Готовність випускників спеціалізацій „Рекреаційно-оздоровча діяльність” та „Спортивно-оздоровчий туризм” до проведення туристської роботи / Мирослава Данилевич, Ірина Грибовська // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2006. – Вип. 10, т. 3. – С. 161–166.
3. Данилевич М. В. Значення краєзнавчо-туристичної діяльності на етапі початкової підготовки спортсменів / М. В. Данилевич, В. Б. Амелін // Здоровий спосіб життя : матеріали III Міжрегіон. наук.- практич. конф. – Славута, 2003. – С. 6–7.
4. Кухтій А. О. Базова географічна підготовка туриста : лекція / Кухтій А. О. – Львів, 2019. – 10 с.
5. Кухтій А. О. Введення в краєзнавчо-туристичну діяльність. "Нормативно-правова база та кадрове забезпечення краєзнавчо-туристської діяльності" : лекція / Кухтій А. О. – Львів, 2018. – 12 с.
6. Кухтій А. О. Зміст, форми та організація підготовки фахівців для сфери туризму у Львівському державному інституті фізичної культури / Кухтій А. О., Тимошенко Л. О. // Педагогіка, психологія та медико-

- біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків, 2006. – № 8. – С. 58–59.
7. Приступа Є. Н. Формування національної свідомості засобами туристично-краєзнавчої роботи / Є. Н. Приступа, Г. М. Гуменюк // Ідея національного виховання в українській і психолого-педагогічній науці XIX–XX ст. : зб. наук. ст. Всеукр. наук.-практ. конф. – Коломия, 1997. – С. 200–202.
 8. Тимошенко Л. О. Спортивний туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. – Л. : ЛДУФК, 2012. – Ч. 1. – 148 с.
 9. Тимошенко Л. О. Спортивний туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 ч. / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. – Л. : ЛДУФК, 2014. – Ч. 2. – 176 с.
 10. Худоба В. В. Нормативні документи в туристичній діяльності : лекція / Худоба В. В. – Львів, 2018. – 10 с.
 11. Худоба В. В. Професійна діяльність в туристичній галузі : лекція / Худоба В. В. – Львів, 2018. – 15 с.
 12. Худоба В. В. Форми та види туристичної діяльності : лекція / Худоба В. В. – Львів, 2018. – 15 с.